

Joachim Jachnow: Vad har hänt med de tyska Gröna?¹

[Ur New Left Review, nr 81, maj/juni 2013. Joachim Jachnow arbetar vid Freie Universität i Berlin. Tidigare redaktör på internettidskriften Science Garden. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Den 24 mars 1999 föll de första bomberna över Belgrads kraftverk och vattenreservoarer och slog ut stadens elnät och förstörde livsviktiga infrastrukturer, fabriker, järnvägar och broar. Det tyska Luftwaffe var tillbaka på Balkan, nästan på dagen 58 år efter de senaste bombningarna av den jugoslaviska huvudstaden 1941, och angreppet upprepade på ett kusligt sätt general Löhrs ökända strategi att ödelägga administrativa och logistikcentrum i en redan öppen stad – som nu på dagens NATO-jargong beskrivs som mål med ”dubbla syften”. Tysklands militära återuppvaknande kunde knappast ha tillkännagivits på ett mer olycksbådande sätt. Dess flygvapen gjorde nästan femhundra flygangrepp under Operation Allied Force mot det som återstod av Jugoslavien, ett land som redan var försvagat av ekonomiskt förfall, intervention från väst och etnisk nationalism – ofta med stöd utifrån och med tysk-österrikiska diplomater på plats. NATO:s bombningar lämnade inte bara döda civila, utbrända sjukhus och förstörda skolor efter sig, utan hjälpte också till att utvidga den tragedi som de påstods var ämnade att förhindra och hällde fotogen på elden, intensifierade inbördeskrigets brott och orsakade en massflykt av civila. De Grönas partiledare Joschka Fischer hade haft rätt när han 1994 förkunnade att användandet av tyska stridskrafter i länder ”där Hitlers trupper stormat fram under Andra världskriget” bara skulle underblåsa konflikten.²

Men nu var Fischer utrikesminister och vicekansler i Tysklands första röd-gröna förbundsregering. Han hade glömt sina förutsägelser, och de Grönas partiledning ansåg det vara Tysklands moraliska plikt, om inte att än en gång storma fram över Jugoslavien, så i alla fall att släppa bomber över dess territorium från en säker höjd – och givetvis av humanitära skäl. De Grönas djupa led var inte lika villiga: inget västeuropeiskt parti hade varit så tydligt identifierad med fredsrörelsens krav på kärnvapennedrustning och avskaffande av NATO. De tyska Gröna hade djupa historiska rötter i oppositionen mot Västtysklands militarisering och inom solidaritetsrörelser med den antiimperialistiska kampen. Men efter långdragna interna strider hade partiet blivit en etablerad deltagare i det tyska parlamentariska systemet. Det hade tyst insett att om de gick med i förbundsregeringen så innebar det att stöda både NATO och ”marknadsekonomin”. De Grönas ledamot i Europaparlamentet Daniel Cohn-Bendit, sedan länge bundsförvant till Fischer, hade ända sedan utbrytningskrigen i Jugoslavien började förberett marken för en militär intervention och krävde nu marktrupper – en invasion på land. Icke desto mindre slog de Grönas valmanifest 1998 fast att de tyska Gröna skulle gå mot både ”militärt upprätthållande av fred och stridsuppdrag”. Det tänkte sig en minskning och inte en utvidgning av NATO.

Några få månader senare övergavs dessa utfästelser när de Gröna, med bara 6,7% av rösterna vid valet i september 1998, skrev under en koalitionsöverenskommelse med Schröders SPD [Tyska socialdemokratiska partiet] som satte NATO i första rummet. Redan innan Fischer tillträdde sin post hade han själv blivit upplyst om Clinton-administrationens planer för Jugoslavien under en resa till Washington tillsammans med Schröder och Lafontaine.³ Precis som under varje steg i Fischers

1 Jag är tacksam mot Friedrich Heilmann och Frieder Otto Wolf för att ha tagit sig tid att dela sina politiska insikter i de Grönas politiska bana med mig.

2 ”Ich bin der festen Überzeugung daß deutsche Soldaten dort, wo im Zweiten Weltkrieg die Hitler-Soldateska gewütet hat, den Konflikt anheizen und nicht deeskalieren würden”, *Die Tageszeitung*, 30 december 1994.

3 Tyska media fortsätter att sprida myten att Schröder-Fischers regering var ovetande om utvecklingen i Jugoslavien. Det är fortfarande oklart i vilken utsträckning den tyska förbundsrepubliken – under både Kohl och Schröder – själv låg bakom Balkankriget. Å andra sidan har det antytts att USA, som var oroliga för att EU skulle bli mer självständigt under en starkare tysk hegemoni, tog tillfället i akt att låsa in förbundsrepublikens återmilitarisering i ett ny-

karriär saluförde han sin befordran som en smärtsam insikt i högre sanningar, och att han när han accepterade dem inte förrådde sina ideal om ett bättre samhälle, utan istället fullföljde dem på ett mer fulländat sätt. Tyska media stödde nästan enhälligt Schröder-Fischers linje om en militär intervention, med uppbackning från intellektuella som Günter Grass och Jürgen Habermas. Kritiker som Peter Handke fördömdes som vänner till serbiska krigsförbrytare. Icke desto mindre var en stor del av den tyska allmänna opinionen motvillig att se genom fingrarna med användande av vapen i namn av ”mänskliga rättigheter”, i allra högsta grad inklusive de Grönas väljarbas. Motståndet växte snabbt. Gröna krigsmotståndare krävde att partiet skulle sammankalla en extrakongress, och den hölls under höjdpunkten för NATO:s bombningar, med en massiv polisnärvaro för att ”skydda” mötet från gräsrotsmedlemmarna. En kort stund verkade det som om de Gröna skulle splittras och regeringen falla. Fischer överträffade till och med Blairs retorik och sa till kongressen att det serbiska förtrycket av Kosovos invånare skulle bli ”ännu ett Auschwitz”. Alla som var mot NATO:s intervention skulle därmed bli ansvariga för en andra förintelse. Vid slutet av det dramatiska, ibland våldsamma mötet, antogs förbundscommitténs kompromissresolution, som i sak var ett fuskverk som gav de gröna ministrarna en blankofullmakt, med 444 röster mot 318. Den tyska militärens återkomst i offensiv krigföring, som uttryckligen hade förbjudits i konstitutionen på grund av nazisternas krigsförbrytelser, rättfärdigades således genom att moraliskt utnyttja exakt samma brott.

Efter att partiet hade av sagt sig denna grundsten i de Grönas politik var allt annat också till salu. I efterdyningarna till kriget i Jugoslavien lämnade omkring en tredjedel av medlemmarna partiet och ersattes av nyrekryterade som var mer mottagliga för ledningens inriktning. De Gröna, som tidigare hade försvarat välfärdsstaten och förespråkade ekonomisk omfördelning, blev entusiastiska anhängare till Schröders nyliberala Agenda 2010, som ledde till en våldsam plundring av offentliga tillgångar, socialförsäkringar och pensionsfonder, samtidigt som lönerna pressades ner och skattesänkningar för företagen på flera miljarder euro beviljades – i själva verket en omfördelning av välstånd från fattiga till rika. Ännu mer häpnadsväckande var de Grönas totala knäfall för Tysklands kärnkraftsindustri. Kampen för att avveckla kärnkraftsanläggningarna hade varit partiets kärnfråga, och hade överlevt som ett oeftergivligt villkor i de Grönas vallöften under många års parlamentriskt kompromissande. Nu när de Gröna satt i regeringen fick utslitna reaktorer ett förlängt liv på åtminstone tio år, medan farliga lagringsplatser för kärnkraftsavfall och skuldgarantier till hela industrin drevs igenom av den gröna miljöministern Jürgen Trittin, som struntade i att Schröder-Fischers regering fortsatte att kriminalisera antikärnkraftsprotester. På liknande sätt godkände de Gröna nya övervakningslagar, begränsningar av medborgerliga rättigheter, diskriminering av utlänningar och militarisering av polisen, som i efterhand fick undantagslagarna från 1968 som orsakade så mycket oroligheter att nästan verka futtiga. Det var SPD och dess gröna partner som lyckades driva igenom en lagstiftning som de själva med framgång hade lyckats stoppa under sina långa år av opposition under Kohl-eran.⁴

Grå flanellkostymer

Men var verkligen denna politiska förvandling av ett tidigare oliktankande parti så oväntad? Fenomenet med de Grönas kovändning framställs oftast i tyska media som de sista stegen i en lång utveckling och mognande snarare än en förvanskning: långhåriga hippies i Birkenstockskor som slutligen gör sig av med sina utopiska fantasier för att istället bli mogna statsmän i grå flanellkostymer och villigt axla bördan av ansvar. På så sätt firade många i mediakören på ett narcissistiskt sätt sin egen ”mognad”, eftersom de själva en gång hade varit med i samma rörelser. Bifallet till den nya sortens Gröna återspeglade den omfattning med vilken de oliktankande i det tyska samhället efter

bildat NATO. Se Richard Holbrooke, ”America: A European Power”, *Foreign Affairs*, vol 74, nr 2, mars-april 1995.

4 IIskan mot de röd-grönas förräderi fick snart ett skarpt svar på gatorna: demonstranterna tog upp en talkörspårall från Weimar-åren – *Wer hat uns verraten? Sozialdemokraten!* (”Vem har förrått oss? Socialdemokraterna!”) – och lade till en extra rad: *Wer war mit dabei? Die Grüne Partei!* (”Vem var med? Det Gröna partiet!”)

-68 hade förlikat sig med de rådande förhållandena: pressympatisörerna var ofta tidigare kamrater som själva hade genomgått en slående förvandling. Ett fall av detta paradigmskifte är Thomas Schmid, stallbroder till Fischer och Cohn-Bendit bland husockupanterna i Frankfurt på 1970-talet som en kort tid delade deras allmänt sympatiska inställning till Röda Arméfraktionen, och som 1983 omvändes till förespråkare av en ”pragmatisk politik” och nu är chefredaktör för Springerkoncernens *Die Welt*, en tidning som tillsammans med *Bildzeitung* framför andra förkroppsligar Adenauers återupprättande, med en redaktion prydd av tidigare nazister. Ännu mer betecknande är att förutvarande tidningar i den alternativa pressen, såsom Berlins *Tageszeitung*, sedan länge har anammat en ”statsmannamässig” roll och bara tillåtit ett absolut minimum av icke likriktat tänkande för att göra *la pensée unique* [det enastående tänkandet] lättare att svälja.

Den som betalar bestämmer...? Simpel korrupktion är en vanlig förebråelse från vänstern, och en del Gröna som nyligen dragit sig tillbaka har förvisso på ett skamlöst sätt sålt sig till sina tidigare fiender inom kärnkrafts- och läkemedelsindustrin, till ett pris som tidigare politiker (som fick sina jämförelsevis måttfulla mutor från industrimagnater som Flick i mörka bakrum) bara kunde drömma om.⁵ Man kan förvisso hävda att vissa av Realos [realpolitiker] kring Fischer och Cohn-Bendit, som ända sedan början av 1980-talet hade talat för en reformistisk politik och regeringsdeltagande, hade som mål att erövra partiet som medel för sina egna personliga ambitioner med ett öga på parlamentarismens gyllene tråg, nu när de inträdde i medelåldern med sina drömmar om revolutionära förändringar bakom sig. Christian Schmidt, frilansjournalist inom den alliansfria vänstern och aktiv i husockupationsrörelsen på 1980-talet, ger i sin *Wir sind die Wahnsinnigen* (Vi är de vansinniga) från 1998 en detaljerad, för att inte säga motbjudande, redogörelse för *Spontis* från Frankfurt och deras roll i det Gröna partiet under 1980- och 1990-talen. På senare tid har Jutta Ditfurth, en central person i partiet på 1980-talet som 1989 kastades ut från förbundskommittén av de som var inriktade på en parlamentarisk väg, publicerat ett dräpande personangrepp.⁶

Men det vore alltför lättvindigt att bara skylla på en chauvinistisk klick bland husockupanterna i Frankfurt, vars medlemmar visade sig vara utomordentligt mutbara, eller påstå att de ledande Realos alltid har tänkt dra partiet så långt åt höger. Det vore att förväxla symptom med orsak. Uppkomsten av en speciell personlighetstyp i partiapparaten är ett utbrett fenomen som vänstern har ställts inför under lång tid. Det skulle också innebära att man förbiser det allmänna absorberande av de sociala rörelserna – från den andra vågens feminism till miljörörelsen – inom vilken de Grönas förfall ägde rum. Den nutida kapitalismens förmåga att suga upp avgörande delar av de nya sociala rörelsernas kritik för att vitalisera sina egna reproduktionsprocesser har analyserats av bland andra Luc Boltanski, Eve Chiapello och Nancy Fraser.⁷

På motsatt ytterkant från Schmidt och Ditfurth erbjuder Paul Tiefenbachs bok från 1998, *Die Grünen: Verstaatlichung einer Partei* (”Förstatligande av ett parti”), en mer sammansatt och sociologisk beskrivning som är inspirerad av Robert Michels ”Oligarkins järnhårda lag”, som hävdar att partier oundvikligen kommer att anpassa sig till och sugas upp av det existerande

5 2009 anställdes Joschka Fischer som rådgivare till gasledningsprojektet Nabucco, med en sexsiffrig lön. Han fungerar som ”överordnad strategisk rådgivare” till (Madeleine) Albrights Stonebridgegrupp och står på BMW:s, Siemens’ etc avlöningslista som konsult och lobbyist. Andrea Fischer, tidigare grön sjukvårdsminister, är lobbyist för sjukvårds- och läkemedelsindustrin. Den tidigare gröna talespersonen Gunda Röstel anslöt sig till ledningen för Gelsenwaer/EON, som givetvis har en kärnkraftsdel. Margareta Wolf, grön statssekreterare (Staatssekretärin) till Jürgen Trittin på miljöministeriet blev betald lobbyist för kärnkraftsindustrin. Mattias Berninger, grön statssekreterare till Renate Künast på förbundsministeriet för konsumentskydd, livsmedel och jordbruk, arbetar nu för Mars, Inc. Den gröna antikärnkraftsaktivisten Marianne Tritz är nu lobbyist för tobaksindustrin. De Grönas ledamot i EU-parlamentet Cohn-Bendit arbetar för en lobbygrupp som finansieras av Amazon, Microsoft, Google, Yahoo och Facebook för att påverka EU-lagstiftningen till deras förmån, och så vidare.

6 Christian Schmidt, *Wir sind die Wahnsinnigen*, Düsseldorf 1998; Jutta Ditfurth, *Krieg, Atom, Armut, Was si reden, was si tun: Die Grünen*, Berlin 2011.

7 Luc Boltanski och Eve Chiapello, *The New Spirit of Capitalism* London 2007; Nancy Fraser, ”Feminism, Capitalism and the Cunning of History”, *New Left Review* 56, mars-april 2009.

statspolitiska systemet.⁸ Men denna fatalistiska funktionalism bagatelliserar inte bara den verkliga kamp och de val som har avgjort partiets bana, utan också den tyska – och internationella – politiska och ekonomiska utvecklingens särdrag som har hjälpt till att skapa dess linje under de senaste tre decennierna. En mer tillfredsställande beskrivning skulle behöva analysera samspelet mellan både de subjektiva och objektiva faktorerna. De tyska Grönas erfarenheter är speciellt lärorika som ett ovanligt exempel på ett partibyggarprojekt som försökte renodla mycket av det tänkande som var knutet till antikärnkrafts-, den ekologiska och den feministiska rörelsen, och vars förgrundsgestalter förutsåg faran att införlivas och mycket medvetet försökte genomföra motåtgärder. Att de misslyckades reser frågan om vilka strategier som ska användas för en frigörande politik i framtiden.⁹ Men som Gramsci en gång sa är ett partis historia ett lands historia i monografisk form [”Den moderne fursten”]. De senaste decennierna har inte bara medfört att Tyskland har återförenats utan också att det stigit fram som Europas dominerande land. Vad har det Gröna partiet nu blivit och vilken funktion har det i det nya Tyskland?

Rörelse och parti

Det Gröna partiets grogrund under de mörka åren i slutet på 1970-talet och början av 1980-talet under Helmut Schmidts blytunga kanslerskap var medborgerliga aktionsgrupper – *Bürgerinitiativen* – som mobiliserades mot SPD:s utvidgade kärnkraftsprogram och mot industriföreningar och sura regn som dödade floder och skogar. Ekologer, feminister, studenter och alternativa kulturnätverk förenade sig med bönder och husmödrar i massprotester som stoppade bygget av kärnkraftverk i Wyhl (Baden-Württemberg), Grohnde (Nedre Sachsen) och Brokdorf (Schleswig-Holstein). Det var en kritik mot den industripolitik som omfattades av samtliga de tre etablerade partierna som var den avgörande utgångspunkten för denna udda rörelse, som inte bara fick sin drivkraft från samhällsoro- ligheterna kring och efter 1968, utan också från mer konservativa skikt som stöttes bort lika mycket från det moderna kapitalistiska samhället och dess stat men försvarade påstått traditionella levnads- sätt mot den ”stora apparaten”. Det var ett naturligt steg för dessa grupper att ställa upp ”gröna” alternativa listor mot regeringspartierna i lokalvalen, men majoriteten var mot all sorts politisk centralisering – på grund av en livaktig experimentell kultur snarare än av några djupare teoretiska orsaker. Ett tidigt försök av konservativa ekologer kring den tidigare CDU-ledamoten Herbert Gruhl att förena olika regionala gröna vallistor och miljögrupper i ett enda parti var dömt att misslyckas, eftersom det var oförenligt med de lokala aktionsgruppernas antiauktoritära, decentraliserade karaktär.

De kom dock överens om att ställa upp en gemensam SPV-Die Grünen-lista [SPV = Sonstige politische Vereinigung] i valet till Europaparlamentet i oktober 1979 under ledning av Petra Kelly, en 32-årig miljöaktivist som arbetade för EU-kommissionen i Bryssel. Listan fick 3,2% av rösterna och en vacker ersättning till de Grönas kampanjkostnader. Det visade sig vara en vändpunkt. Rudolf Bahro, den östtyske ekomarxistiska oliktankande som nyligen anlant till Västtyskland efter ett fängelsestraff i DDR, utfärdade ett upprop för en ny politik för att möta hotet om en miljökatastrof där mänsklighetens behov skulle gå före klassens behov. Han uppmanade till en allians som skulle sträcka sig från Herbert Gruhl till Rudi Dutschke. Vid två stormiga konferenser 1980 enade sig tvåusen delegater från de lokala kampanjerna, liksom flera hundra från vänster-, feministiska och alternativa kulturgrupper, om att bilda något som Petra Kelly skulle beskriva som ett ”partifientligt parti”. Gruhls konservativa och den ”folkliga” blod-och-jord-grupperingen* som leddes av Baldur Springmann kämpade intensivt för att stänga ute yttersta vänstern och maoistiska organisationer

⁸ Paul Tiefenbach, *Die Grünen: Verstaatlichung einer Partei*, Köln 1998.

⁹ I sin studie ”Partibygge för ekosocialister” tar Frieder Otto Wolf itu med frågan om partibygge överhuvudtaget ska stå på dagordningen, *Socialist Register* 2007.

* ”Blut und Boden” [blod och jord] var ett slagord som användes av nazisterna, för att hävda att ras är den avgörande legitimerande faktorn för en nation och för att rättfärdiga etnisk rensning, förintelsen etc – öa.

men besegrades av majoriteten, som av princip avvisade all sorts censur eller politiskt uteslutande. De Gröna var ytterst medvetna om risken för att sugas upp i parlamentet och införde radikala skydd mot det: medlemmar som valts till statliga eller förbunds församlingar skulle dra sig tillbaka efter halva valperioden och ersättas av nästa gröna på valsedeln; i motsättning till den tyska konstitutionens inskränkning av de valda representanternas ”frihet” att vara ansvariga inför sina samveten istället för partiets program, skulle de Grönas parlamentsledamöter få sina mandat från partikonferenser. En stark feministisk närvaro garanterade strikt könsjämlighet: 50% av partiets poster skulle innehållas av kvinnor; män och kvinnor skulle stå omväxlande på valsedlar (”blyxtlåsprincipen”). En förbunds kommitté med ett ledarskap på tre personer valdes direkt av den årliga konferensen. Formellt medlemskap var inget villkor för att delta: alla partimöten och omröstningar var öppna för allmänheten.

Medlemsantalet ökade dramatiskt, från 16.000 på våren 1980 till över 30.000 fyra år senare. Medan mer konservativa gröna var starka i de södra förbundsstaterna, framförallt Baden-Württemberg, så blev den radikala vänstern snart helt dominerande i städerna i norr – Hamburg, Bremen, Frankfurt, Västberlin. Här strömmade ett stort antal inortodoxa vänstergrupper till för att ansluta sig till parti-byggarprojektet, tillsammans med de dogmatiska maoisterna i Kommunistischer Bund Westdeutschlands (KBW) och *Spontis* från Frankfurt knutna till Fischer och Cohn-Bendit. För en stor del av den tyska vänstern blev i själva verket de Gröna en sorts sista tillflykt. Sedan kommunisterna hade tappat sitt fotfäste i Förbundsdagen 1953 och sedan (helt i onödan) hade förbjudits av Konstitutionsdomstolen, hade varje försök att bilda ett parti till vänster om SPD misslyckats. Det statliga förtrycket av alla vänsteravvikare – vilket som bekant förnyades i början på 1970-talet av Willy Brandts *Radikalenerlaß* och *Berufsverbot* – gjorde det ännu svårare att skapa en ny organisation. På andra sidan Kalla krigs-gränsen orsakade den byråkratiskt diktatoriska ”Reella socialismen” ytterligare splittring inom den västtyska vänstern, från dogmatiskt stöd till våldsamt ogillande. Ändå dominerade aldrig den yttersta vänstern i partiet, inte minst därför att viktiga delar av de Grönas medlemmar och kärnväljare anslöt sig till i grund och botten liberala ståndpunkter i samhällsekonomiska frågor eller hyllade mer konservativa uppfattningar om miljöpolitiken. Inte heller lyckades nykomlingarna från vänstern skissera nya teoretiska ramar för de gröna.

I det långa loppet kan deras seger ha varit en Pyrrhusseger. Även om samlandet av så många strömningar under ett grönt paraply till en början verkade ha enat Västtysklands utspridda vänster, så vågar jag påstå att det bidrog till en ytterligare splittring och absorption av dessa element. Många tidigare sekterister – i synnerhet från KBW – genomgick en snabb politisk omvandling och framträdde i mitten av 1980-talet som ekologiska förespråkare för fri vilja och en fri marknadsekonomi.¹⁰ Här finns en uppenbar parallell med Frankrikes ”nya filosofer” i slutet av 1970-talet, eller det mycket mindre antalet neokonservativa före detta vänsterpersoner i USA. Men även om det knappast är ett nytt historiskt fenomen, så har det sätt på vilket detta kollektiva avhopp sker en viss betydelse för vad det leder till för resultatet. Den politiskt vetenskapliga litteraturen förbiser i allmänhet att diskutera denna förvandling och föredrar att upprepa myten från dagens partietablissering, som beskriver de Gröna som en framgångsrik produkt av de nya sociala rörelser som hjälpte till att modernisera det tyska samhället genom att bryta sönder dess ”förstenade strukturer”. Men ändå var det Gröna partiet i hög grad ett svar på de sociala rörelsernas nedgång: den bar på arvet av nederlag och de besvikna avvikelser – i riktning mot sekterism, ”allt genast”, den ”väpnade kamp” som nådde sin kulmen under den Tyska hösten 1977, eller helt enkelt apati – som hade påskyndats av detta misslyckande. Det representerade inte en generations seger över den etablerade samhällsordningen utan snarare att den tidigare frigörelsekampen hade upphört.

¹⁰ Under sin glansperiod hade KBW en förmögenhet på miljontals mark och ägde fastigheter i Frankfurts bankkvarter, dussintals helt nya fordon och en modern tryckpress. En del av detta gick till stöd åt de Gröna. Ett antal av dess tidigare kadrer tog sig fram inom andra statliga och affärsinstitutioner liksom i det Gröna partiet. ”Die Beerdigung war ’eher heiter’”, *Die Tageszeitung*, 18 februari 1985.

De Grönas inneboende motsättningar kan också ses som ett symptom på den postmoderna intellektuella och politiska kultur i vilken partiet utvecklades. Denna eklekticism återspeglade inte bara de Grönas ursprung som "samlingsplats" – *Sammelbecken* för att citera dess ledare – för olika politiska strömningar som ville skaffa sig en plats i parlamentet. Alla försök att utifrån dessa strömningar smida fram en sammanhängande teoretisk uppfattning visade sig vara omöjliga på grund av deras ideologiska konflikter. De ekologiska frihetsivrarnas njutningssökande individualism eller de radikala ekologernas instinktiva socialistiska mischmasch var i slutändan uttryck för avsaknaden av en större bild. Detta tomrum fylldes av ett upplevt hot om en utrotningshotad natur och mänsklighet som var tillräckligt abstrakt att vara så inkluderande som möjligt. Det mest angelägna var att städa upp den röra som det moderna samhället hade skapat utan att utveckla en ny vision av frigörelsen. Tillsammans med största möjliga öppenhet inför olika världsuppfattningar var denna minimalism ett villkor för partiets själva existens, eftersom det var det enda sättet att integrera de olika ekologerna, vänstermänniskorna, pacifisterna, miljövårdarna, antroposoferna, organiska odlarna och kristna. Precis som Bahro skulle Petra Kelly göra dessa motsägelser till en dygd:

De olika strömningarna berikar vårt parti, även i frånvaro av en gemensam analys av samhället. Jag vill inte utesluta kommunister eller konservativa, och jag behöver det inte. En strömning lär av en annan. Det finns ingen ömsesidig förintelse utan ett sammanstrålade av åsikter. Det är det nya med vår rörelse.¹¹

En majoritet delade den innerliga tron att "något måste göras" med miljökrisen, men deras förslag till lösningar var oförenliga.¹² På samma sätt ledde SPD-regeringens utfästelser i början av 1980-talet att placera ut kärnvapenbestyckade Pershing II-robotar på tysk mark, under NATO:s – det vill säga amerikanskt – befäl, till att mer än en miljon människor mobiliserades mot skärpningen av Kalla kriget. Men trots att de Gröna var ense om sin opposition mot kärnvapen och "civil" kärnkraft, så fanns det ingen bred enighet om de djupare underliggande orsakerna till dessa symptom. Resultatet blev en "strategi av tillägg", en anpassningsprocess som vid ett tillfälle ledde fram till ett 500-sidigt program för de Gröna i Nordrhein-Westfalen.

De delvisa framgångarnas dialektik

Vid förbundsvalen 1983, i början av Helmut Kohls 16-åriga styre som tysk kansler, klarade sig de Gröna över 5%-spärren med två miljoner röster och erövrade 27 platser i den nya CDU-dominerade Förbundsdagen. De hade redan kommit in i förbundsstats- och kommunalförsamlingar.¹³ Valframgångarna innebar nya påfrestningar: behovet att besätta poster och bemanna ämbetsrum hotade att överväldiga medlemskåren, som med tyska mått mätt var minimal i jämförelse med de Grönas valmanskår.¹⁴ Trots principen om rotation efter halva valperioden – som följdes av nästan alla Gröna, med undantag för Kelly – och mandat från partiet, började en parlamentarisk *Bundestagsfraktion*

11 Werner Hülsberg, *The German Greens: A Social and Political Profile*, London 1988, s 124.

12 En del nykomlingar delade inte ens intresset för miljöfrågor. Som Fischer uttrycker det: "Låt oss för en gångs skull vara ärliga: vilka av oss är intresserade av vattenkrisen i Vogelsberg, motorvägar i Frankfurt eller kärnkraftverk någonstans, på grund av att de känner sig personligt berörda?" Se Ditfurth, *Krieg, Atom, Armut*, s 69.

13 1980 kom de Gröna in i representantförsamlingen i Baden-Württemberg med 5,3%; 1981 i Berlin med 7,2%; 1982 i Hamburg med 7,7%, Nedre Sachsen med 6,5% och Hesse med 8%; 1983 Bremen med 5,4%. 1984 började de få stora framgångar i konservativa universitetsstäder – Heidelberg, Freiburg, Tübingen – och kom tvåa efter CDU med 14-20%.

14 På 1980-talet hade de Gröna 30.000-40.000 medlemmar på 2-3 miljoner väljare, medan SPD hade 1 miljon medlemmar på 14-15 miljoner väljare. 1983 var förhållandet 87 gröna väljare per partimedlem. Som jämförelse var siffrorna för SPD och kristdemokraterna 16:1 respektive 20:1: Hülsberg, *The German Greens*, s 108. En kartläggning av de 5.000 gröna i Hesse 1989 visade att 4.000 var funktionärer eller innehade mandat. Trycket på kvinnor var speciellt hårt med tanke på kvoteringen till 50%, eftersom kvinnor bara utgjorde 30-35% av medlemsantalet. Se Margrit Mayer och John Ely, red, *The German Greens: Paradox Between Movement and Party*, Philadelphia 1998, s 10.

med en heltidsanställd stab som var tio gånger större än partihögkvarteret, nu utkristallisera sig mot den mer radikala förbundskommittén, samtidigt som motsättningar också uppstod kring en ”koalitions-” eller ”tolererande” taktik mot SPD i förbundsstats- och kommunalförsamlingarna. Dessa skillnader överlappade – och utgjorde i själva verket ofta grund för – bildandet av fyra interna parti-grupperingar som ofta bara åtskildes av taktiska nyanser, framförallt gentemot SPD.

Den största men mest obestämbara av dessa tendenser var de radikala ekologerna, döpt till ”fundamentalisterna” eller Fundis av sina partimotståndare, och även av de sistnämndas allierade i media. Dessa radikala ekologer dominerade i stort sett förbundskommittén fram till 1988, med Jutta Ditfurth som sin mest kända ledare. De vidhöll tanken att en ny miljöpolitik också innebar en total förändring av systemet som skulle göra slut på det industri-militära samhället och dess stat. I detta perspektiv var Förbundsdagen bara en skådeplats som skulle göra det möjligt för aktivister från de sociala rörelserna att nå ut till en större publik, med en diffus idé om att orsaka en allmän kris i det politiska systemet. De var därför i princip mot att ingå i koalitionsregeringar med SPD. Under deras ledning lade de första gröna kongresserna fram villkor för koalitionsförhandlingar som var omöjliga att uppfylla: omedelbar stängning av alla kärnkraftsverk, inga kärnvapenrobotar från NATO på tysk mark, etc.

Ekosocialisterna var i huvudsak koncentrerade till städerna i norr och var svagare, men deras intellektuella bidrag var mer betydande. Teoretiska diskussioner i den ekosocialistiska tidskriften *Moderne Zeiten*, som redigerades i Hannover, analyserade den ekologiska katastrofen som ett resultat av det kapitalistiska produktionssättets både ”civila” och militära destruktivkrafter.¹⁵ I sin bok från 1984 *The Future of the Greens* [De Grönas framtid] tänkte sig Thomas Ebermann och Rainer Trampert ett förbund mellan arbetar- och sociala rörelser och argumenterade att produktionsprocesserna inte kunde omvandlas utan arbetarnas medverkan. Trots att de var fientliga till statsapparaten och alla genomgripande reformistiska projekt, var de beredda att betrakta den parlamentariska politiken som ett sätt att främja vissa lagstiftande projekt och hindra andra. Därför diskuterades tanken att ”tolerera” en minoritetsregering med SPD – och stöda eller gå emot i fråga för fråga – allmänt i dessa kretsar.

I motsats till detta betraktade reformisterna, som Fischer, Cohn-Bendit och Hubert Kleinert – av de media som höll med dem titulerade ”realister”, eller ”Realos” – de Gröna som en minoritets- och koalitionspartner till SPD, och de var beredda att göra drastiska kompromisser för att komma med i regeringen och genomföra ”små förändringar till det bättre”. Inte för inte kallades de ”Koalos” av sina radikalekologiska motståndare, som ansåg att de försökte göra de Gröna till socialdemokrater. De hade sin bas i Hesse och ”Realo-södern”, Bayern och Baden-Württemberg. I sina bidrag till interndiskussionen hävdade Realos att förändringen av förbundsregeringen 1982, då ”kungamakarna” FPD bytte från SPD till CDU, öppnade möjligheterna för en röd-grön koalition som ett ”nytt hopp”. De kritiserade den radikalekologiska majoritetens ståndpunkt som ”fundamentalistisk opposition mot systemet” och uppmanade till ”en ekologisk reformpolitik”.¹⁶ Som Kleinert förklarade för tidskriften *Stern* 1988 innebar detta ”en blandning av reglerande politik som förmedlas av staten och en ekologisk ekonomi med marknadselement”. Fischer var ännu tydligare i sin bok från 1989, *Der Umbau der Industriegesellschaft*: ”ekologiska reformer av det industriella systemet kommer att avgöras av det existerande västkapitalistiska ekonomiska systemet”; marknadskrafter var ett bättre sätt att omvandla ekonomin och miljön än politiska ingrepp.¹⁷ Med detta hade Fischers åsikter närmast sig den fjärde tendensens uppfattningar, de ekologiska frihetsivrarna. Dessa gröna förespråkare

15 Se även Otto Wolf, ”Eco-Socialist Transition on the Threshold of the 21st Century”, *NLR*, 1/158, juli-augusti 1985

16 Wolfgang Ehmke, Joschka Fischer, Jo Müller m fl, ”Verantwortung und Aufgabe der Grünen”, *Grüner basis-dienst*, nr 1 1985, s 15, citerad i Roland Roth och Detlef Murphy, ”From Competing Factions to the Rise of the Realos”, i Mayer och Fly, *German Greens*, s 58.

17 *Stern*, 4 april 1988 och Joschka Fischer, *Der Umbau der Industriegesellschaft: Plädoyer wider die herrschende Umweltlüge*, Frankfurt-am-Main 1989, s 59-61. Fischer hade stulit titeln från de Grönas program 1986 som hade haft en stark arbetarriktning och krävt att banker och produktionsmedel skulle socialiseras.

av en fri marknad hade till en början varit en liten minoritet av inflytelserika individer och skulle genom sin allians med Realos komma att få ett allt större inflytande inom partiet.

Vattendelare

Motsättningarna om koalitionspolitiken lappades tillfälligt över med hjälp av en överenskommelse vid en konferens 1984 om att motsättningarna skulle avgöras på lokal nivå. Men de bröt ut på nytt 1985 när de Gröna i Hesse gick med i en förbundsstatsregering tillsammans med SPD, trots de sistnämndas okänt gemytliga relationer till ”smutsiga” kärnkrafts- och läkemedelsföretag. Med Fischer som de Grönas första miljöminister i en förbundsstat började partiet bryta praktisk taget varenda löfte det någonsin hade utfärdat, inklusive att tillåta kärnkraftsverk att fortsätta för fullt efter explosionen i Tjernobyl, tvärt emot de Grönas officiella ståndpunkt, tills Fischer slutligen avsattes av SPD:s Holger Börner. Detta nederlag ledde till våldsamma fördömanden vid de Grönas konferens, och Fischers främsta kritiker, Jutta Ditfurth, omvaldes till förbundskommittén med två tredjedelars majoritet. Vid förbundsvalen 1987 fick de Gröna 8,3%, med 3 miljoner röster. De utgjorde nu ett block på 42 parlamentsledamöter i Förbundsdagen, med utökat berättigande till heltidsanställda tjänstemän och forskningsfonder.

Men nu började parlamentarikernas allt större tyngd vända sig mot radikalerna, med hjälp från den strukturella majoritet för reformism och koalitionsbygge som fanns bland de lokalt baserade *Bürgerinitiativen* och de Grönas väljarbas. De fick stöd utifrån av det politiska etablissemanget och dess allierade i media, som var oroad över framtidsutsikterna av ”instabilitet” och en NATO-fientlig politik i Förbundsdagen, vid en tidpunkt då Gorbatsjov drev på för ett nytt europeiskt avtal. Internt gjorde en våldsam diskussion om ett Mödramanifest som behandlade gröna feminister illa därför att de oavsiktligt hade gynnat kvinnor utan barn, att de radikala ekologerna och vänstern blev förvirrade och demoraliserade. En ny fraktion – Grüner Aufbruch, som leddes av förbundsdagsmedlemmen Antje Vollmer och den tidigare KBW-parlamentarikern Ralf Fücks från Bremen – påstod sig vilja få slut på de oändliga interna grälen mellan Realos och Fundis, och fick 1988 års konferens i Karlsruhe att ställa sig bakom att rensa ut Ditfurth och de radikala ekologerna från förbundskommittén och sätta in Realos och sig själva vid makten. Konferensen fick också se bildandet av Linkes Forum, som grundades av Ludger Volmer och andra: ännu en ”realistisk” fraktion som ansåg sig vara ”odogmatisk” och verkade för deltagande i regeringen. Ett bittert motangrepp följde men radikalerna och ekosocialisterna hade på ett avgörande sätt tagits av banan.

De Gröna vacklade fortfarande på grund av de interna blodförluster som följde på dessa konflikter när Berlinmuren föll på hösten 1989. När den ”reella socialismen” imploderade i öst visade det sig tydligt hur mycket partiet och dess väljare hade gjort sig själv hemmastadda i Västtysklands politiska kultur. De Gröna reagerade med förvirring på framtidsutsikterna av en förening och jagade efter en utveckling som formades av andra. Partiet var delat mellan likgiltighet och förlamning. Den försvagade vänstern uttryckte sin djupa oro över de sannolika konsekvenserna av en ekonomisk annektering för folket i DDR och den expansionistiska drivkraft som ett nytt Stortyskland skulle få, och var följaktligen mot framstötarna om en förening. Trots att de Gröna i väst var praktiskt taget den enda politiska grupperingen i förbundsrepubliken som hade direkta kontakter med en del av den östtyska oppositionen, gjorde Realos’ dominans av Förbundsdagsfraktionen att det inte gick att använda detta för att ge uttryck för alternativ från båda sidor av den raserade muren. Grüne Partei i öst hade vuxit fram ur den oliktankande miljörörelsen i DDR. Den hade placerat sig som en intern opposition mot SED-regimens efterliknande av den industriella tillväxten i väst och hade alltid kämpat för tanken på gemensamma – inte bara enskilda – medborgarligen rättigheter. Den skiljde sig således ganska klart från de tre medborgarrättsliga grupperingar som, med stöd från väst, förenades i början av 1990 för att bilda valalliansen Bündnis 90.¹⁸ Realo-ledningen utnyttjade nu sin makt för

18 Tyvärr har inte särskilt mycket publicerats om gröna oliktankande i DDR. En tidig redogörelse som fortfarande är

att ge ett ensidigt stöd, pengar och utrustning till Bündnis 90 i valen till Folkkammaren i mars 1990, samtidigt som de övergav de gröna i öst. Det var i detta sammanhang av social och politisk återgång, med en kolonisering från västs sida av livserfarenheterna och ekonomin i öst mitt under ett ökande rasistiskt våld och med en ytterligare marginalisering av all alternativ politik både i öst och väst, som många ekosocialister – Ebermann, Trampert och andra – slutligen lämnade partiet på våren 1990 och fördömde dess förvandling till en stötspelare för etablissemang.

Motfakta

Kunde saker och ting ha gått annorlunda? Miljökrisen på 1970- och 1980-talen erbjöd enligt mitt förmenande ökade möjligheter för en förnyad kritik av industrikapitalismen, som skulle poängtera att ekologiska katastrofer var ett nödvändigt resultat av detta produktionsmått både ”civila” och militära destruktivkrafter. Ekosocialisterna har bara gjort elementära tappra försök att nå fram till en djupare förståelse av det dödliga hotet som innebär för naturens begränsade resurser. Ändå innebär den gryende miljöförståelsen en chans att återupprätta arbetarklassen som politiskt subjekt, både praktiskt och teoretiskt – ett verkligt arbetarkollektiv. Långt från att vara ”postmateriella” angelägenheter, så förenade oron för nedsmutsning, radioaktivitet och andra livshotande faror i det industriella samhället arbetare i den kemiska industrin med tjänstemän. Förvisso var större delen av arbetarklassen för utbyggnad av industrin, och såg det som en förutsättning för sitt eget välstånd. Men krisen för den moderna massproduktionen (Fordismen) gjorde ett allt större antal arbetare – vanligen de mer utbildade – mottagliga för miljökrav. Ändå misslyckades vänstern bland de Gröna att utveckla en konsekvent långsiktig strategi som hade till mål att införliva den lönearbetande klassen i en förnyad syn på ekosocialismen.

Trots att de radikala ekologerna använde ett socialistiskt språk så visade de föga intresse för något djupare teoretiserande – och uppvisade faktiskt ofta stark motvilja mot det. De prioriterade de sociala rörelsernas instinktiva aktivism som de kämpade för att upprätthålla även när de började gå utför. Deras ansträngningar var inte utan framgång: de använde Förbundsdagen för att öka allmänhetens medvetenhet om de värsta industriföroreningarna, stärkte alliansen mot att bygga nya kärnkraftverk och avslöjade det fula ansiktet på det politiska etablissemangets industrilobbyister. Men utan några mer djupgående allianser utanför de Grönas politikermiljö var deras strategi i det långa loppet dömd att misslyckas. Ibland lyckades de bilda framgångsrika allianser med den organiserade arbetarrörelsen på lokal nivå, men de utvecklades aldrig av förbundsledningen som en del av en sammanhängande plan.

Inte heller visade sig de mekanismer som var tänkta att hindra att det uppstod en partioligarki till sist fungera. Trots sin höga medvetenhet om risken för att det uppstod en hierarki och sin betoning av en deltagardemokrati var de Gröna ända från början beroende av mediacelebriteter. I och med att Realos inte bara hade ett nätverk av journalister som stödde dem, utan inför media också kunde framställa sig som kraftfulla personer som var allra bäst lämpade att tämja partiet i sin helhet, kunde de utnyttja detta bäst. De tidiga principerna om rotation och mandat från partiet, som de lånade från Pariskommunen och den spanska anarkosyndikalismen, visade sig ineffektiva mot detta skikt av makthungriga personligheter. Redan tidigt uppvisade partiet symptom på ett dubbelt liv: medan majoriteten fortfarande röstade på radikala krav i de Grönas församlingar så ignorerade parlamentsgruppen – som dominerades av reformister – dem i tysthet tills partiet slutligen gav med sig. Bakom denna förändring låg 1980-talets tillbakagång: den nyliberala reaktionens kraftsamling i väst, välfärdskapitalismens stagnation, det förnyade Kalla kriget, Comecons långsamma sönderfall. En stor del av de Grönas väljare blev under denna period inte bara äldre utan lyckades också skaffa sig en plats på höga poster inom statsförvaltningen, media, serviceindustrin eller den expanderande

värdefull finns i Carlo Jordan och Hans Michael Kloth, *Arche Nova*, Berlin 1995. Friedrich Heilmann gav en kort återblick på återföreningsdebatten i ”Green Environmental Politics: Basic Values and Recent Strategies”, i Ingolfur Blühdorn, red, *The Green Agenda: Environmental Politics and Policy in Germany*, Keele 1995, s 143-166.

”alternativa” eller ”bio-” företagssektorn, och hjälpte på så sätt till att forma partiet till en intressegrupp för detta ganska självbelätta medelklasskikt.

Krigspartiet

Men vid de första förbundsvalen i det återförenade Tyskland i december 1990 fick de jublande Realos se segerbägaren slås ur sina händer. I förbundsstaterna i väst fick det Gröna partiet bara 4,8%, under tröskeln. Dess 44 platser och förbundsresurser raderades ut och dess magnater uteslöts från Förbundsdagen. Det var bara de Gröna i öst, som tvingats in i ett tvångsäktenskap med Bündnis 90, som kom över 5%-spärren med 6,1%. Fischers svar blev att skylla förödmjukelsen i valet på de återstående radikala elementen. Vid de Grönas konferens i Neumünster 1991 började Realos rensa partiet: principen om deltagardemokrati avskaffades, och man gick över till individuellt ledarskap och ”professionalisering”. Ludger Volmer från Linkes Forum valdes till partiets talesperson och en rad utomordentligt måttfulla reformer skisserades som grundval för framtida röd-gröna koalitioner. Vid denna konferens lämnade de radikala ekologerna kring Ditzfurth vad de ansåg vara ett ”auktoriärt, dogmatiskt och hierarkiskt” parti. 1993 gav Fischer ut ett ideologiskt utkast till ”vänstern efter socialismen” som var lika eklektiskt som det var intellektuellt torftigt.¹⁹ Den gröna liberalreformismens medborgare – den ”urbana liberala konsumenten och medborgaren” som utmärktes av en ”individuell livsstil” samtidigt som de ”protesterade mot kärnkraft” och kände empati med ”de fattiga och utstötta” – hade nu kommit till sin rätt.²⁰

Med hjälp av ett entusiastiskt stöd för de nya ”reformerade” Gröna från media återtog partiet 1994 sitt fotfäste i Förbundsdagen, med 7,3% av rösterna och 49 platser. Det som återstod av vänstern inom partiet, nu representerade av Linkes forum och dess anhängare i Babelsberg-distriktet, hade fångats av Realpolitikens dynamik, med allt svagare reformförslag som grund för regeringsdeltagande, trots ännu fler dystra erfarenheter i Förbundsstaterna – Nedre Sachsen, Hesse, Nordrhein-Westfalen, Berlin. Om Linkes Forum-Babelsberg-grupperingen bromsade partiets nyliberalisering ett tag så var det till priset av ständiga kompromisser med Realos, vars slutseger bara sköts upp fram tills den röd-gröna förbundskoalitionen 1998. I slutändan blev utrikespolitiken det avgörande provet, med Jugoslaviens sönderdelning som testområde för den Nya världsordningens unilaterala militära interventioner. Som vi konstaterat tidigare hade Cohn-Bendit och Fischer förberett marken för en återmilitarisering av Tyskland, även om till och med de fortfarande övervägde att använda ett mandat från FN som fikonlöv för en operation av Luftwaffe. Den stora omsvängningen till SPD 1998 fick in de Gröna i regeringen som koalitionspartner, även om deras andel av rösterna hade minskat till 6,7%. Men få förväntade sig att den nya regeringen skulle slå på krigstrumman för NATO:s expansion i Jugoslavien eller att ledande gröna snart skulle överflygla Pentagon i sina krav på en markinvasion.

Linkes Forum iscensatte nu sin egen kapitulation. Ludger Volmer, som vid den här tidpunkten var statssekreterare åt Fischer, var den mest framstående avhopparen och han bröt sina tidigare löften för att stöda ”behovet” av krig. Han och andra skulle gå i spetsen för den nya synen. Utan mäktiga allierade i förbundskommittén som kunde utmana Realos direkt, och med ett nästan enhälligt stöd i media för Schröder-Fischers linje, röstades de återstående avvikarna enkelt ner. Några få idealister har ända fram till idag hållit ut i partiet, huvudsakligen grupperade kring nätverket Grüne Emanzipatorische Linke, men deras fortsatta närvaro har mer givit ledningen en viss täckmantel av ”vänster” än gynnat deras egna projekt. Andra har återvänt till de sociala rörelserna, engagerat sig i nya politiska nätverk som ATTAC eller anslutit sig till PDS [Partei des Demokratischen Sozialismus] och efter 2007 Die Linke.²¹

19 Joschka Fischer, *Die Linke nach dem Sozialismus*, Hamburg 1993.

20 Se Realos manifest av Joschka Fischer, Hubert Kleinert, Udo Knapp och Jo Müller, ”Sein oder Nicht-sein: Entwurf für ein Manifest grüner Realpolitik”, 1988.

21 Det är naturligtvis ingen garanti för att Die Linke inte med tiden kommer att efterlikna de Gröna. Enligt ett telegram

Man ska inte underskatta betydelsen av Fischers roll för att få inte bara de Gröna, utan ett mycket större ”oliktänkande” skikt inom samhället efter 1968, i linje med de allierades behov. Den tidigare självutnämnda antiimperialisten var väl lämpad för att försäkra en tveksam allmänhet om att Luftwaffe inte tjänade några andra syften på Balkan än att förhindra ett påstått folkmord – och på så sätt göra ett återförenat Tyskland redo för det nya seklets krig. Till och med den vanligtvis lugna *Frankfurter Allgemeine* skulle hävda att ”utan Fischer och hans livshistoria kunde detta krig ha lett till en inrikespolitisk kris, en kris i form av inbördeskrig”. ”Om vi hade förlorat allmänhetens stöd i Tyskland så skulle vi ha förlorat det i hela alliansen”, konstaterade NATO:s talesman Jamie Shea, och beskrev Fischer som ett exempel på en politisk ledare som inte bara ”sprang efter den allmänna opinionen utan visste hur man skulle forma den”.²² Det krävdes veteraner från 1968 och ett retoriskt återopande av nazismen för att rättfärdiga Tysklands bombningar av Belgad.

När de Gröna väl fått smak på blod blev de Förbundsdagens mest entusiastiska krigshetsare. Medan de Gröna i USA bestämt gick mot Bush-administrationens beslut att inleda krig mot Afghanistan 2001, släppte Fischer alla spärrar för att försäkra Schröder om att han hade de Grönas stöd för att skicka tyska trupper. Som de amerikanska Gröna skrev i ett öppet brev:

De flesta gröna i världen inser att detta är ett krig för olja och politisk makt, och det kommer inte att skydda amerikanska medborgare eller andra människor från terrorism. Joschka Fischer och de Gröna som stöder den tyska regeringen har satt makt före principer. Deras påstående att de måste delta i krigsansträngningarna för att göra dem mer mänskliga är groteskt. De verkar säga att de genom att bli kvar som en del av regeringen kan göra ”mänskligare” klusterbomber eller ”cancerfria” lådor med förbrukat uran. Det är dumheter.²³

Svaret från Fischer och Schröder var ett absurt försök att framställa motståndet mot kriget som en motsvarighet till nazistperiodens ”tyska unilateralism” – det vill säga militära aggressioner. I ett gemensamt brev till Förbundsdagens ledamöter hävdade de:

Alternativet till att delta vore en tysk unilateralism som går på tvärs mot den avgörande lärdomen från vårt förflutna: multilaterala band, inte nationalisering igen. Oavsett hur en ”ny tysk unilateralism” skulle rättfärdigas så skulle den orsaka missförstånd och misstroende bland våra allierade och grannar.²⁴

2002 visade sig parlamentariska hänsyn vara mer talande än sådana lärdomar från historien, och Schröder valde att inte stöda invasionen av Irak. Men denna inställning, som lyckades hålla kvar koalitionen mellan SPD och de Gröna vid makten, hade inte Fischers inflytande att tacka för något. Som Schröder själv har förklarat senare var han helt och hållet ansvarig för regeringens linje. De gröna är nu den mest tillförlitliga NATO-anhängaren av alla tyska partier, och de var för att man skulle skicka ”våra trupper” – för att citera de Grönas talesperson i försvarsfrågor Angelika Beer, en före detta maoist som var med om att grunda partiet – till det allt mer omfattande ”kriget mot terrorism” och även att skicka den tyska flottan för att patrullera den östafrikanska kusten. Enligt en opinionsmätning 2011 stöder ingen del av den tyska befolkningen militära engagemang med större entusiasm än de Grönas väljare.²⁵ När Merkel-Westerwelles regering beslutade sig för att inte gå med i det engelsk-franska kriget mot Libyen återfanns dess hårdaste kritiker i det Gröna partiet:

som läckt ut försäkrade partiledaren Gregor Gysi den amerikanska ambassadören om Die Linkes politik gentemot NATO: hans krav på en säkerhetspakt som skulle innefatta Ryssland var bara en taktisk manöver ämnad att lugna partiets radikala del, eftersom den annars skulle kräva att Tyskland ensidigt skulle lämna NATO.

22 Se Frank Schirrmacher, ”Der lange Weg zu sich selbst: Wofür Joschka Fischer haftet”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1 oktober 2001; Jamie Shea: intervju i Westdeutscher Rundfunks TV-dokumentär ”Es begann mit einer Lüge”, februari 2001.

23 Öppet brev till de tyska Gröna, 7 november 2001, citerat i Jim Green, ”German Greens Off to War Again”, *Synthesis/Regeneration* 27, vinter 2002.

24 Citerat i Green, ”German Greens Off to War Again”.

25 *Leipziger Volkszeitung*, 22 april 2011.

medan NATO:s flygplan släppte lådor med förbrukat uran över Tripoli fördömde det tidigare fredspartiet den ”oansvariga inställningen” hos de som hade hållit kvar Luftwaffe på marken. Uppenbarligen upplevde den gröna parlamentsledamoten Tom Koenig att jämförelsen med Auschwitz hade använts alltför mycket, och han argumenterade att Tyskland borde ansluta sig till bombningarna på grund av det faktum att det hade sålt så mycket vapen till Gaddafis kriminella diktatur – med Schröder och Fischer som de som avskaffade vapenembargot.

Ekologiska marknadsförare

Det Gröna partiet hade i sin helhet aldrig riktigt givit sig i kast med motsättningen mellan miljömässig hållbarhet och den ekonomiska expansionism som finns inneboende i den kapitalistiska ackumulationen. Inte heller utvecklade majoriteten en konsekvent kritik av det som först var en liten grupp ekologiska frihetsivrare i sin mitt, som predikade ”ekoeffektivitetens evangelium”. Detta evangelium var för fria marknader och mot statliga ingripanden och riktades till en början mot både industrialismens och etatismens ”stora maskin”.²⁶ När Realos i slutet av 1980-talet väl hade tagit en fast kontroll över partiet började en marknadsvänlig politik sättas i förgrunden. I och med stigande underskott i statsfinanserna var det uteslutet med en keynesiansk utgiftspolitik som var nödvändig för en grön socialdemokratisk politik, och ett nyliberalt tänkande blev alltmer förhärskande som den enda möjliga lösningen på den tyska modellens allt djupare kris. Men de ekologiska frihetsivrarna genomgick också en förvandling: talet om en decentraliserad ekonomi och en medborgerlig individualism befriad från överdriven byråkrati har ersatts av entusiasm för de globala företagens och statsapparaternas teknokrater, som med stöd från marknadsmekanismer och tekniska lösningar lyser upp vägen till en påstått ”grön kapitalism”, i full samstämmighet med Internationella valutafonden och Världsbanken.

I och med Schröder-Fischers regering, och när Lafontaines kortlivade försök att återuppliva den rhenska sociala keynesianismen väl hade besejrats, trädde de Gröna fram som de mest dynamiska förespråkarna för Tysklands program av nyliberal chockterapi, Agenda 2010. Löner och arbetslöshetsersättningar minskades och företagens skatter sänktes kraftigt. Understödd av den internationella kreditexpansionen tog Tysklands exportboom efter 2005 fart mitt under ökande ojämlikhet och sociala nedskärningar. Protester mot Agenda 2010 splittrade SPD, och avvikarna hjälpte senare till att grund Die Linke. Och vid valet 2005 sparkades den röd-gröna koalitionen ut. Men den nya sortens Gröna partimedlemmar visade inga betänkligheter. Efter att ha anammat tanken att ”alla andra system är sämre än kapitalismen” anser de Gröna nu att tanken på noll- – för att inte tala om ”negativ” – tillväxt är otänkbar. De har blivit en högröstad påtryckargrupp åt företag som hoppas göra vinster på en övergång till ”gröna” energikällor och att sälja ”ekologiska” varor. Nu hämtar partiet mycket av sitt politiska kapital som en moderniserande kraft från denna sektor och tillhandahåller den sorts pseudomiljötänkande som i sig själv lovar att bli en lukrativ vara inför en global katastrof och förbereder nya områden för kapitalackumulation.²⁷ Från e-bilar till Desertec stöder de aktivt så kallade ”gröna tekniker” som redan har visat sig ha varken fredliga eller ekologiska återverkningar.²⁸

26 Jag lånar begreppet ”ekoeffektivitetens evangelium”, som på ett perfekt sätt sammanfattar fantasin om en ”ekovänlig” kapitalism, från Juan Martinez Aliers banbrytande studie *The Environmentalism of the Poor: A Study of Ecological Conflicts and Valuation*, Cheltenham 2002. Denna illusoriska ”marknadsvänliga” sorts miljötänkande är särskilt populär i Baden-Württemberg: själva hjärtat för både den tyska bilindustrin och de ekologiska frihetsivrarna och den första förbundsstaten som gav upphov till en regering ledd av de Gröna 2011.

27 Företrädare för de Gröna är nu mycket välkomna att utveckla sina uppfattningar inför aktieägarna i gamla fossilbränslejättar som RWE eller EON, där de kan varna dem att det inte ”bara är planeten utan ni aktieägare som hotas” – som parlamentsledamoten Sven Giegold nyligen gjorde.

28 Ozzie Zehner har skrivit en övertygande kritik av användningen av ”ekovänlig” teknologi för att grönmåla en ohållbar ekonomisk modell av ständig tillväxt med katastrofala konsekvenser för naturen och mänskligheten. Zehner, *Green Illusions: The Dirty Secret of Clean Energy and the Future of Environmentalism*, Lincoln, NE 2012.

Även om Fischer avvisade tanken på att de Gröna skulle gå med i en CDU-ledd förbundscoalition efter valet 2005, så uppnådde man sådana allianser på förbundsstatsnivå (ekologiska frihetsivrare som Thomas Schmid hade i själva verket puffat för dem sedan början av 1980-talet). 2008 gav Die Linkes uppgång möjlighet till en röd-röd-grön koalition i Hamburg – de Gröna grusade den genom att ingå en koalition med CDU. I Saarland påföljande år gav en stark omsvängning till Die Linke återigen de Gröna möjligheten att bli kungamakare – de lade in sitt veto mot en vänsterkoalition och Lafontaines Die Linke och gick med i en regering med CDU och FDP. I det pålitligt konservativa Baden-Württemberg ledde en rad massprotester mot det styrande CDU:s långtgående planer på att till gigantiska kostnader bygga om Stuttgarts järnvägsstation, till att de Gröna vid valet 2011 fick sin första ministerpresident i en förbundsstat, Winfried Kretschmann. Kretschmann var en före detta KBW-veteran och kunde inte ha varit stöddigare och mer inbilsk när han presenterade sig för väljarna som en regional katolik av god småborgerlig familj. När han väl satt vid makten började han backa på att ställa in den nya stationen, och förklarade att det måste hållas ytterligare en folkomröstning. För närvarande leder de Gröna bygget av stationen.

De Gröna har betalat slående lite i parlamentariska termer för sin politiska omvandling. De Grönas väljarbas har inte ökat mycket under åren – den har krupit upp från 8,3% 1987 till 10,7% 2009 – men den har blivit äldre, rikare och mer konservativ, parallellt med partiets ledare. Stödet för de Gröna har ökat bland högskoleutbildade och akademiskt utbildade väljare medan det har fått allt sämre siffror vad gäller arbetar- och (speciellt) fackliga väljare. 1987 var 60% av de Grönas väljare under 35, 2009 var 60% över 40. Icke desto mindre har partiet fått en betydande ny anhängarskara bland välbeställda ur ”milleniumgenerationen”, speciellt unga kvinnor: 2009 var deras röstandel bland 18-25-åringar 15,4%, och upp till nästan 19% av kvinnliga väljare i denna åldergrupp.²⁹ I april 2013 talade en undersökning för att 54% av gröna väljare skulle stöda en koalition med CDU i september i år, medan 64% av CDU:s väljare skulle vara nöjda med en svart-grön regering i Berlin.³⁰ Cohn-Bendit sa till *Bild* (25 april 2013) att en allians mellan CDU och de Gröna kunde vara ett ”realistiskt alternativ” på villkor att de Gröna fick finans- och energiministerposterna. Men vid de grönas partikonferens i april 2013 i Berlin ledde Jürgen Trittin, Renate Künast och Claudia Roth ett pro-SPD-uppror och röstade för att partiets politik skulle vara att öka maxskatten, till Kretschmanns och Tübingens gröna borgmästare Boris Palmers förtret.³¹

Om den ståndpunkten kommer att överleva valresultaten i september 2013 återstår att se. De Gröna kan fortfarande spela kunga- (eller drottning-) makare i Berlin. Det fanns en tid när dessa framtidsutsikter skulle ha orsakat oro i Washington, men nuförtiden är de Gröna den amerikanska ambassadens favoritparti i Tyskland. Och varför inte? Det Gröna partiet har inskränkt kampen för allas befrielse till en liten förändring av den ”organiska” och ”Fair Trade-” konsumtionen. Det oförargliga minnet av ett oliktankande förflutet fungerar nu som en ousinlig källa till legitimitet, inte bara för sina egna handlingar utan också för Tysklands makt och själva statsapparaten. Verkligheten vänds upp och ner: det är tydligen inte de Gröna som har förändrats utan världen – och det gör gårdagens motstånd mot krig till en moralisk källa för ”humanitära interventioner” idag. I partiets

29 Se Lutz Mez, ”Who Votes Green?”, i Mayer och Ely, *German Greens*, s 82; Bernard Wessels, Jan Engels och Gero Maas, ”Demographic Change and Progressive Political Strategy in Germany”, Centre for American Progress, Washington DC 2011; Federal Returning Office, *Wahl zum 17 Deutschen Bundestag am 27 September 2009*, s 4, ”Wahlbeteiligung und Stimmabgabe der Männer und Frauen nach Altersgruppen”, Wiesbaden 2010.

30 Forsa undersökning, citerad i Derek Scally, ”Greens contemplate a post-election future with Merkel”, *Irish Times*, 26 april 2013.

31 Trittins erfarenheter som miljöminister i den röd-gröna förbundscoalitionen borde ha varit lärorik: ”På avgörande områden tvingades Trittin genomföra Schröders direktiv men bära det politiska ansvaret. I juni 1999 beordrade till exempel Schröder Trittin att lägga in sitt veto mot genomförandet av ett nytt EU-direktiv angående återanvändning av begagnade bilar, uppenbarligen direkt efter ett ingripande från den tyska bilindustrin mot kanslern.” Rüdiger, ”Germany”, i Ferdinand Müller-Rommel och Thomas Poguntke, red, *Green Parties in National Governments*, London 2002, s 98. Trittins resa från Babelsberg till Bilderberg – han deltog vid gruppens konferens 2012 i Chantilly, Virginia – är nästan lika imponerande som den väg som Joschka Fischer följt.

politiska skrifter fungerar nu NATO som det viktigaste verktyget för avrustning, medan Lissabon-avtalet, det faktiska frihetsbrevet från EU till en teknisk oligarki, blir ett stort steg framåt mot demokrati och öppenhet, och det ekonomiska herraväldet över Grekland utövas i namn av europeisk solidaritet. Låt de konservativa föra krig under de nationella intressenas fana, de Gröna kommer att skicka ut armén i namn av en rättskaffens och rättfärdig ”de upplystas världsregering”. Jag vill inte antyda att de Gröna medvetet gör motsatsen till det de påstår, tvärtom – och mycket mer skrämmande – de kanske menar det.